

# Názvy činitelské

- Odvozují se většinou ze **sloves**.
- Označují původce nějaké činnosti.
- Přípony: *-tel/-telka, -č/-čka, -ce/-kyně, -ec/-kyně, -ník/-nice, -ák/-ačka*:  
*ředitel/ředitelka, řidič/řidička, soudce/soudkyně, znalec/znalkyně,*  
*tlumočník/tlumočnice, zpěvák/zpěvačka*
- Příponou *-tel* se zpravidla vyjadřuje činnost duševní, sufixem *-č* činnost fyzická: *ředitel* x *řidič*

# 1. Tvořte od sloves podstatná jména činitelská.

<i>Příklad:</i>	<i>řídít školu</i>	<i>ředitel</i>	
učít ve škole	.....	soudit u soudu	.....
sportovat	.....	tlumočit z češtiny	.....
řídít auto	.....	nosit vyznamenání	.....
nosit zavazadla	.....	skládat hudbu	.....
zaměstnávat lidi	.....	lovit zvěř	.....
plavat v moři	.....	překládat knihy	.....
rozhodovat zápas	.....	hrát v divadle	.....
hrát karty	.....	péct pečivo	.....
zpívat písně	.....	dívat se na představení	.....
vychovat děti	.....	létat letadlem	.....
číst knihy	.....	hasit požár	.....

2. Co je to základové/fundující slovo? Najděte v textu jména činitelská a určete základová slova těchto výrazů. Vyznačte slovotvorný základ.

Fundující slovo je .....

Jaroslav Seifert je jediný český **nositel** Nobelovy ceny za literaturu. Tento spisovatel má dodnes mnoho obdivovatelů a čtenářů. • Nobelovu cenu dostal také Jaroslav Heyrovský za chemii, byl to vynikající český vědec. • Běžec Emil Zátopek získal čtyři zlaté olympijské medaile. • Současný český herec Karel Roden je známý i v zahraničí. Natočil několik filmů v Hollywoodu. • Ema Destinová byla světově známá operní pěvkyně.

**Příklad: nositel – nosit**

.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

3. Která substantiva nejsou životná maskulina? U činitelských jmen odhadněte základové slovo.

*překladatel*

*hotel*

*postel*

*učitel*

*přítel*

*spisovatel*

*kostel*

*skladatel*

*zakladatel*

*kazatel*

4. Doplňte slova ze cvičení č. 3 do vět ve správném tvaru.

Milan Kundera je český **spisovatel**, který žije ve Francii. • Jan Ámos Komenský, ..... národa, byl ..... novodobé didaktiky. • V Praze na náměstí Jiřího z Poděbrad stojí ....., který navrhl slovinský architekt Jože Plečnik. • Jaroslav Vrchlický byl nejen ....., ale také ..... především z románských jazyků. • Bedřich Smetana je český ....., který se narodil v Litomyšli. • Mistr Jan Hus byl ....., jehož v 15. století upálili na hranici v Kostnici. • Kniha je nejlepší ..... člověka. • Na dovolené v Českém ráji jsme bydleli v krásném ....., ale měli jsme staré dřevěné .....

# Názvy konatelské

- Odvozují se z **podstatných jmen**.
- Označují osoby podle předmětu, kterým se zabývají, ke kterému jsou **v činném vztahu**.
- Přípony: *-ář/-ař, -ník/-ovník, -ák, -ista*:  
*novinář, zedník, ovčák, klavírista*

# 1. Tvořte od substantiv názvy konatelské. Určete slovotvorný základ.

*Příklad: kronika    **kronikář***

angličtina .....

buben .....

kadeř .....

elektrika .....

mlýn .....

víno .....

branka .....

ryba .....

box .....

houba .....

socha .....

práce .....

zub .....

včela .....

kov .....

lyže .....

#### 4. Doplňte konatelská nebo činitelská jména utvořená od výrazů v závorce.

Byli jsme ve hvězdárně, kde pracují (hvězda) **hvězdáři**. • Každý rok trpím, když vím, že musím jít k (zub) ..... • V dějepise se učíme také o slavných (socha) ....., (malovat) ..... a v literatuře o (spisovat) ..... • V Národním divadle hrají ti nejlepší (hrát) ..... • (Hrát) ..... pokeru tvrdí, že nikdy neprohrávají. • Škoda, že Karel Čapek nikdy nebyl (nosit) ..... Nobelovy ceny. • V Himálajích pracují lidé jako (nosit) ..... zavazadel. • Můj strýc je vášnivý (víno) ..... • Kolem jezera byly desítky (ryba) ..... • Je to sice staré řemeslo, ale chtěl bych být (kov) ..... • Moje (kadeř) ..... je zase nemocná. • Mám nejraději (učit) ..... tělocviku. • (Soud) ..... rozhodl ve prospěch obžalovaného. • Chtěla bych umět dorty jako náš soused (cukr) ..... • Můj dědeček je (kronika) ..... obce už třicet let. • (Péct) ..... peče pečivo. • (Vychovat) ..... nemají s dětmi lehkou práci. • Můj tatínek má firmu, je (podnikat) .....

# Názvy přechýlené

- Odvozují se od substantiv mužského rodu životného.
- Přípony: *ka*, *-yně/-kyně*, *-ice*:  
*návrhář/ návrhářka, poslanec / poslankyně, číšník / číšnice*



**3) Doplňte substantiva ženského rodu** (přechylování pomocí přípon -ka, -kyně, -yně, -ice, -istka, -na):

**Vzor:** doktor – *doktorka*, kritik – *kritička*

historik – .....

politik – .....

básník – .....

listonoš – .....

zpěvák – .....

cizinec – .....

plavec – .....

ředitel – .....

vesničan – .....

malíř – .....

houslista – .....

ministr – .....

filolog – .....

prodavač – .....

úředník – .....

učeň – .....

sportovec – .....

předseda – .....

dědic – .....

herec – .....

lektor – .....

dobrák – .....

závodník – .....

žák – .....

právník – .....

kolega – .....

přítel – .....

horolezec – .....

snoubenec – .....

zákazník – .....

běžec – .....

tygr – .....

dělník – .....

#### 4) Doplňte substantiva mužského rodu:

Vzor: ředitelka – *ředitel*, politička – *politik*, holka – *kluk*

herečka – .....

tchyně – .....

hlasatelka – .....

matka – .....

stařena – .....

sestra – .....

lékárnice – .....

sestřenice – .....

kadeřnice – .....

neteř – .....

dcera – .....

teta – .....

snacha – .....

nevěsta – .....

správcová – .....

vrátná – .....

dívka – .....

vdova – .....

řidička – .....

novinářka – .....

soudkyně – .....

pracovnice – .....

matematička – .....

**158. Ženský rod změňte v mužský.**

Moje přítelkyně se pohádala s tchyní. Mohu mluvit s vedoucí skupiny nebo s její zástupkyní? Domovnice to oznámila všem nájemnicím. Která herečka hrála úlohu stařeny? Moje sestřenice byla nejdřív učitelkou, pak se stala rozhlasovou hlasatelkou. Mluvili jsme s předchůdkyní dnešní předsedkyně. Ta řidička jezdila pořád se stejnou průvodčí. Naše sousedka pomlouvá všechny obyvatelky domu.

**159. Mužský rod životný změňte v ženský.**

Bydlí tu pan Jindřich Marek? Napřed budou cvičit žáci, po nich dorostenci. Včera přijali nového kuchaře a cukráře. Listonoš ti nechal balíček u vrátného. Jeho starší syn je právník, mladší medik. Jeden z redaktorů je Slovák. Prodavač přístroj zákazníkům předvedl. Jeho dědeček byl sedlák. Můj známý si dopisuje s jedním Řekem. Můžete to odevzdat kolegovi Krejčímu? V kanceláři jsme našli tajemníka ředitele a účetního. Soudce udělil slovo svědkovi. Novinář požádal slavného básníka a spisovatele o interview. Vedoucí vyzval k účasti na závodech všechny členy oddílu. Zpěvák je i autorem textu. Profesora latinského jazyka zvolili proděkanem fakulty. Tento literární kritik je zastáncem jiného názoru. Závodníci se museli dohodnout se správcem hřiště.